

Euskararen kale erabilera Gasteizen

El uso del euskera en las calles de Vitoria/Gasteiz

L'usage de la langue basque dans les rues de
Vitoria/Gasteiz

Basque as spoken in the streets of Gasteiz

ALTUNA, Olatz

Soziolinguistika Klusterra

Helbide elektronikoa: o.altuna@soziolinguistika.org

Sarrera data: 2012-02-21

Onartze data: 2012-07-16

Euskera. 2011, 56, 3. 557-576. Bilbo
ISSN 0210-1564

Euskararen Kale-Erabileraren Neurketa ibilbide luzeko ikerketa-lan zabala da, Siadecoren eskutik abiatu, eta gaur egun, hogeita bi urteren ostean, Soziolinguistika Klusterrak egiten duena.

Neurketaren I. edizioa 1989an egin zen, eta azkena, VI.a, 2011n burutu da. Hogeita bi urtetan sei argazki atera zaizkio euskararen erabilerari Euskal Herri osoan. Argazki horiek aukera ematen dute une jakin bateko egoera zertan den jakiteko, eta, batez ere, urteotako bilakaera nolakoa den ezagutzeko.

Bilakaerari erreparatuz gero, joera bat nabarmendu behar da: oro har goraka egin du euskararen erabilerak, baina oso modu apalean. Gainera, ez da antzematen gorakako eboluzio hori bizkortzeko joerarik. Herrialdez herrialde, Gipuzkoan indartu da gehienbat euskararen erabilera. Hego Euskal Herriko beste herrialdeetan egonkor dago. Iparraldean, berriz, behera egin du.

Gasteizi gagozkiola, euskararen erabilera bere horretan mantendu da gorabehera esanguratsurik gabe. Bilbon edo Iruñean jasotako datuen antzerakoak dira Gasteizkoak: euskararen erabilera %3 ingurukoa da hiru hiriburuetan gaur egun. Haurren eta gazteen artean nabaritu da gorakako joera, eta horrek esperantzarako leiho bat irekitzen du. Edonola ere, joera hori eten egin da azken urteotan, gaztetxoek gero eta azkarrago egiten baitute erdararen aldeko hautua.

Hitz gakoak: soziolinguistika, kale-erabilera, ahozko erabilera, neurketa-metodologia.

La medición del uso del euskera, es un amplio y profundo trabajo de investigación. Comenzó de la mano de Siadeco, y hoy en día lo realiza el Cluster de Soziologia.

La primera medición se realizó en 1989, y la última, la VI, se ha culminado en 2011. En 22 años se han tomado seis fotos al uso del euskara en toda Euskal Herria. Dichas fotografías nos dan la oportunidad de saber cuál es la realidad actual y cuál ha sido su evolución.

Si nos fijamos en la evolución, una tendencia es clara: en general ha aumentado el uso del euskera, pero de modo muy modesto. Y lo que es peor, no parece que se pueda acelerar ese crecimiento. Por territorios, es en Gipuzkoa donde el aumento es más significativo, en el resto de Hego Euskal Herria se mantiene estable y en Iparralde decrece.

En lo referido a Vitoria, el uso se ha mantenido estable, sin muchos sobresaltos. Los datos son parecidos a los de Bilbao o Pamplona, es decir alrededor del 3 % habla euskera en las calles de estas ciudades. El mayor uso se da entre los niños y jóvenes, lo que abre una puerta a la esperanza, si bien es cierto que esta tendencia se ha ralentizado los últimos años, debido a que los jóvenes apuestan por el castellano a una edad cada vez más temprana.

Palabras clave: Sociolingüística, uso del euskera en la calle, uso del euskera hablado, metodología de la medición.

Mesurer l'usage du basque représente un vaste et profond travail de recherche. Ce travail a été commencé par le Siadeco et aujourd'hui le Cluster de Sociologie a pris le relais.

La première enquête a été réalisée en 1989 et la dernière – la VIème– date de 2011. En 22 ans on a pris six photos de l'usage du basque dans tout le Pays Basque. Ces photos nous donnent la possibilité de connaître la réalité actuelle et quelle a été son évolution.

Si nous observons cette évolution, une tendance se révèle clairement : de manière générale l'usage du basque a progressé mais de façon très modeste cependant. Et le pire est qu'il ne nous semble pas que cette croissance puisse s'accélérer. Selon les territoires c'est au Guipuzcoa que la croissance est la plus significative, sur le reste du Pays Basque Sud la croissance est stable et en Iparralde l'usage du basque décroît.

En ce qui concerne Vitoria, l'usage du basque reste stable, sans trop de sursauts. Les données sont les mêmes que pour Bilbao et Pampelune où environ 3% des personnes parlent en basque dans la rue. L'usage le plus important se constate chez les enfants et les jeunes, ce qui laisse entrevoir un espoir, bien qu'il soit certain que cette tendance a ralenti ces dernières années, les jeunes glissant à l'espagnol à un âge de plus en plus précoce.

Mots-clés : Sociolinguistique, usage du basque dans la rue, usage du basque parlé, méthodologie de l'enquête.

The Measurement of Street-use of Basque is a long-standing, broad piece of research begun by Siadeco and today, twenty-two years later, is conducted by the Sociolinguistics Cluster.

The 1st Edition of the Measurement was carried out in 1989 and the most recent, the 6th, was done in 2011. Over twenty-two years six photos have been taken of Basque use all over the Basque Country. These photos provide an opportunity to find out what the situation is at a specific moment and, in particular, to know how Basque use has evolved over the years.

As regards the evolution, a trend needs to be highlighted: on the whole, Basque use has increased but only very slightly. What is more, it is not possible to spot any trend in the speeding up of that upward evolution. By province, it is in Gipuzkoa where Basque use has intensified the most. It remains steady in the other provinces of the Southern [Peninsular or Spanish-administered] Basque Country. In the Northern [Continental or French-administered] Basque Country, it has fallen.

As far as Vitoria-Gasteiz is concerned, Basque use has remained the same without any significant changes. Data for Gasteiz are similar to those gathered in Bilbao or Iruñea-Pamplona. Current Basque use is about 3% in the capital cities. There has been a significant upward trend among children and young teenagers, and that opens up a window of hope. However, that trend has stagnated in recent years, because teenagers earlier and earlier opt for Spanish first.

Keywords: Sociolinguistics, street use, oral use, measurement methodology.

1. Sarrera

«Zenbat erabiltzen da euskara kalean? Zenbat, Araban eta Gasteizen?». Galdera hori izan zen Euskaltzaindiaren XX. Jardunaldian egin genuen aurkezpenaren muina. Galdera horri erantzun nahiak eraman zuen 1989an EKB, Siadecoren eskutik, kale-erabilera neurtzen hastera, eta halaber ekarri gaitu, neurraldiz neurraldi, VI. neurketara.

«Zenbat» da, hortaz, hartu den galdetzailea, eta ez «noiz» edo «nola». Izan ere, datu kuantitatiboak jasotzera jo baita ikerketan. Iritziak eta jarrerak alde batera utzita, zenbatekoari erreparatu zaio.

«Zenbat erabiltzen da» diogu, nabarmentzeko ezagutzak ez, baizik erabilerak duela garrantzia aurkezten dugun ikerketa honetan. Ahozko erabileran ari gara, edozein pertsonak edozein pertsonarekin komunikatzeko erabiltzen duenaz. Erabileraren argazki kuantifikatu bat jaso da horrela.

Ikerketa honek Euskal Herri osoa du aztergai, baina txosten honetara, batez ere, Gasteizko (eta, zeharka bada ere, Arabako) datuak ekarri ditugu. Egungo egoera ez ezik, azken hogeit bat urteko bilakaera azalduko dugu, aurrera begirako joera antzematen lagundu dezakeelakoan.

Iaz egindako VI. Neurketako datuen analisi estatistikoa ez da guztiz bukatu oraindik. Uda baino lehen amaituko da datuen prozesamendua eta analisia. Ezin izan dugu, beraz, emaitzen argazki orokor bat artikulu honetara ekarri, eta, zehazki, Arabako azken hogeita bi urteotako bilakaera erakutsi. Hala ere, jakin badakigu Arabaren bilakaera estuki lotuta dagoela Gasteizen gertatzen denarekin, bertan bizi baitira arabarren hiru laurdenak. Orain arteko neurketek garbi erakusten dute: Gasteizko egoera nolakoa den, antzekoa da Arabako egoera. Hori horrela izanda, ahalegina egin dugu Gasteizko datuak analizatzeko eta beste inon baino lehen hemen argitaratzeko.

Honela egituratu dugu artikulu hau: bigarren atalean hizkuntza-erabilera neurtzeko Euskal Herriko Kale-Neurketen nondik norakoak azalduko ditugu; hirugarren puntuan Euskal Herri mailako eta herrialdekako datu nagusien gainbegiratua egingo dugu; laugarren puntuan Gasteizera mugatuko gara, bertako datuen aurkezpen zehatuagoa egiteko; eta bukatzeko, bosgarren puntuan ondorio nagusiak bilduko ditugu.

2. Hizkuntza-erabileraren neurketen ibilbidea

Euskal Herriko Kale-Erabileraren Neurketak hogeita bi urteko ibilbide luzea du dagoeneko. 1989an lehenengo aldiz egin zenetik, lau edo bost urteren tartearekin errepikatu da. Azkenekoz 2011n neurtu dira kaleko elkarriketak, nahiz eta oraindik argitaratu gabe dauden azken neurraldi horretako emaitzak. Horren aurretik, 2006ko neurketaren berri BAT aldizkariaren 64. alean argitaratu zen (Soziolinguistika Klusterra, 2007). Hori da, beraz, Euskal Herriko Kale-Erabilerari buruz dugun azken erreferentzia osatua eta argitaratua.

Ikerketa honen berezitasuna, inon egotekotan, metodologian dago. Izan ere, behaketa bidezko datu-bilketan datza; alegia, normalean erabilerari buruzko datuak inkesta bidez jasotzen badira ere, esate baterako, erroldan edo Inkesta Soziolinguistikoa (Eusko Jaurlaritza, 2008), ikerketa honetan zuzeneko behaketa erabiltzen dugu. Beste modu batera esanda, inkesta bidez, norberak bere buruari aitortzen dion erabilerari maila jasotzen da; hau da, *erabilerari aitortua edo subjektiboa* deitu ohi dena. Kale-Neurketan, berriz, inkestetan ez bezala, mintzatzen ari denari ez zaio ezer galdetzen, entzun eta hizkuntza jasotzen da modu objektiboan.

Horrez gain, honako beste irizpide metodologiko hauek ere nabarmentzekoak dira:

- Euskal Herri osoa hartzen da ikerketa-eremu gisa. Neurketaz gain, Inkesta Soziolinguistikoa da Euskal Herri osoa aztertzen duen ikerketa bakarra. Azkena, 2006an burutu zen (Eusko Jaurlaritza, 2008) Beraz, bi ikerketok batera aztertuz gero, aukera paregabea dugu erabileraren egoera ongi ezagutzeko.
- Eremu publikoan –kalean– neurtzen da hizkuntzen ahozko erabilerari.

Espazio publikoa aztertzen dugu, hau da, kalea. Kalea baita espazio neutralena, hizkuntza-gaitasuna, hizkuntza-joera, eta pentsaera ezberdinetako jendea topatuko dugun espazioa, hain zuzen. Beraz, leku irekiak neurtuko ditugu: kalerik jendetsuenak, plazak, parkeak, jolastokiak, karrikak, etab. Toki itxiak: tabernak, bizilekuak, zerbitzu publikoak, lantegiak, ikastetxeak etab. neurketatik kanpo geratuko dira.

- Hortaz, kalean entzuten diren elkarrizketak neurtzen dira, eta neurtzaileek jasotzen dituzten datuek entzun eta zenbatu diren pertsona horiek leku eta une horretan zein hizkuntza zerabilten adierazten dute, ez besterik. Horrek ez du esan nahi horiek bakarrik direnik euskaraz egiten dutenak, baizik eta hori dela euskararen erabilpenaren proportzioa; alegia, ez dugu jakingo zenbatek egiten duen, baizik eta batez beste zenbat egiten den euskaraz une eta leku bakoitzean.

Kale-Neurketan jasotako datuek zera adierazten dute: neurketa egin den tokian eta unean (egunean eta orduan) zenbat lagun ari den euskaraz (edo erdaraz) hitz egiten.

- Udalerrri bakoitzean ibilbide bat (edo gehiago) zehaztuko da (dira) herri-tamainaren arabera. Oro har, 15.000 hiztunetik beherako udalerrrietan ibilbide bakarra neurtuko da, hortik gora 10.000 biztanleko ibilbide bat gehituko da.

Neurtzaileak datuak biltzen aritzen dira ibilbideetan zehar neurketak irauten duen orduetan. Fitxa-orri batzuk betetzen dituzte entzundako elkarrizketen informazioarekin. Normalean, ibilbideak neurketa batetik bestera errepikatu egiten dira, lau urtetan herriko kale jendetsuenei dagokienez aldaketarik ez bada behinik behin. Gune berriak sortu badira –espazio urbanizatu berriak eraiki direlako–, ibilbideak egokitu egiten dira.

- Datuak jasotzean hiztunen eta elkarrizketa-egoeraren zenbait aldagai biltzen dira: adina, sexua eta haurren presentzia, hain zuzen. Erabilera-datuak ezaugarri hauen arabera aztertzen dira.

2011n burutu den VI. Kale-Neurketan 97 udalerrri neurtu dira, eta orotara 300.000 pertsonatik gora behatu dira.

VI. edizio honetan emaitzen akats-tartea kalkulatu dugu lehen aldiz. Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikaren Sailburuordetzaren laguntzarekin, Kale-Neurketarako laginketa-eredu bat sortu dugu¹. Eredu horretaz baliatuz, Euskal Herriko eta eremu txikiagoko erabilera-emaitzen errore-tartea kalkulatu ahal izango dugu.

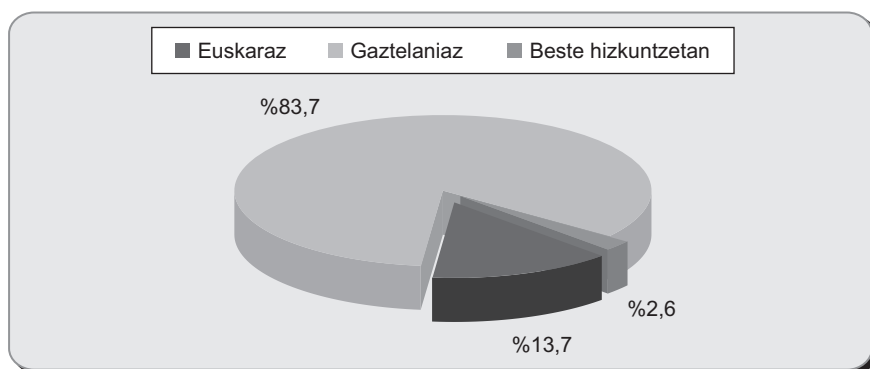
¹ Helbide honetan ikus daiteke eredu horren formalizazioa: <http://www.soziolinguistika.org/erabileraneurtzekometodoak>

3. Euskal Herriko eta lurraldekako erabilera-datuak 2006a bitarte

2006an Euskal Herriko kaleetan entzundako elkarrizketetan, hiztunen %13,7 euskaraz ari ziren. Denera 185.316 hiztunen jarduna jaso zen, eta horietatik 27.172 ari ziren euskaraz, 153.969 gaztelaniaz, eta gainontzeko 4.175 beste erdal hizkuntzetan².

1. irudian ikus dezakegu hizkuntzen erabilera-proporzioa zenbatekoa izan zen: euskaraz %13,7, gaztelaniaz %83,7 eta beste hizkuntzetan %2,6.

1. irudia. Hizkuntzen kale-neurketa. Euskal Herria, 2006 (euskaraz, %)

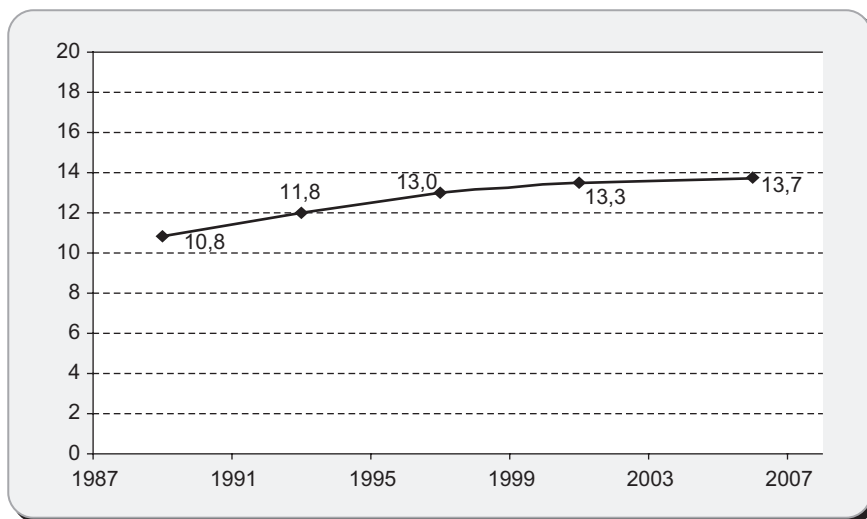
1. taula. Hizkuntzen kale-neurketa. Euskal Herria, 2006 (euskaraz, %)

	Kop.	(%)
Euskaraz	27.172	%13,7
Gaztelaniaz	153.969	%83,7
Beste hizkuntzetan	4.175	%2,6
GUZTIRA	185.316	100,0

² Erabileraren portzentajeak ateratzeko hainbat kalkulu estatistiko egiten dira, ehunekoak ez dira zuzenean kalkulatuak.

Hala ere, aurrera begira, interesgarriagoa eta esanguratsuagoa da erabilera-datuaren bilakaera aztertzea, momentu jakin bateko datuen argazki estatikoarekin geratzea baino. Hala, hamazazpi urtetan (1989tik 2006ra bitartean) euskararen kale-erabilerak 2,9 puntu egin du gora. Hortaz, euskara gehiago erabiltzen da, baina, oraindik ere oso gutxi euskal gizartearen zonalde gehienetan. Nabarmenezkoa da, gainera, azken urteotan abiadak, azkartzeko baino, moteltzeko joera hartu duela, 2. irudian ikus daitekeenez.

2. irudia. Kale-erabileraren bilakaera. Euskal Herria, 1989-2006
(euskaraz, %)

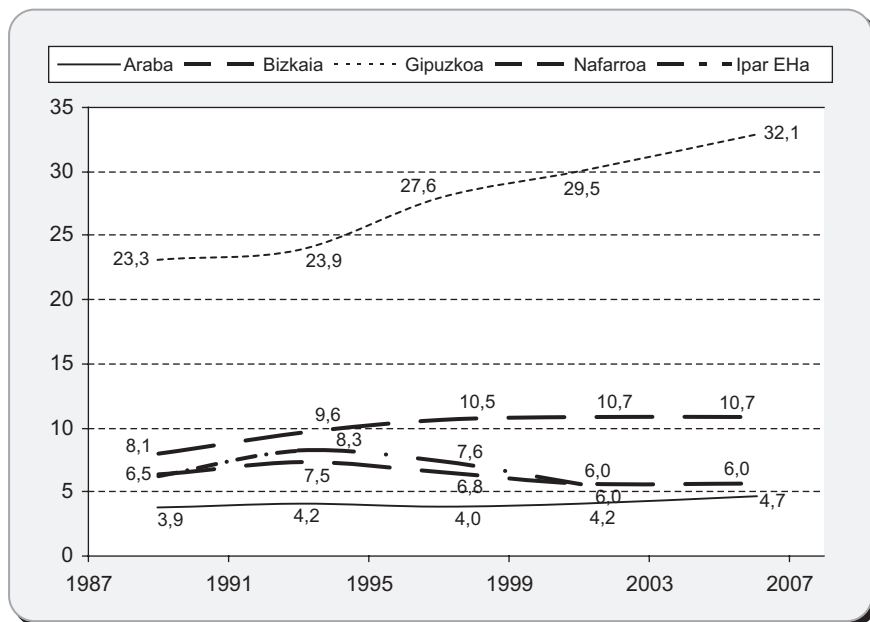

Erabileraren eta ezagutzaren datuak erkatuz gero, esan behar da erabilera ez dela ezagutzaren erritmo berean hazi. Ezagutza bizkorrago hazi da erabilera baino. Halaz guztiz, ezagutza maila kontuan izanda eta Txillardegiren eredu matematikoan oinarrituta (Txillardegi, 2001), azpimarratzekoa da espero zitekeena baino gehiago hitz egiten dela euskaraz. Oro har, gure hizkuntzarekiko atxikimendu handia eta fideltasun maila altua dugu euskaldunok. Horrela ez balitz, baldintza demolinguistikoek oraindik eta erabilera maila txikiagoetara eramango gintuzkete.

Kontuan izan behar dugu, bestalde, Euskal Herri osoko argazki orokor eta bakunak ez duela lurraldekako errealitate askotarikoa erakusten. Izan ere, alde handiak baitaude lurralde batetik bestera. Gipuzkoa da erabilera-indize altuena duen lurraldea, %32,1. Gipuzkoan hamazazpi urtetan erabilerak 8,8 puntu egin du gora. Bizkaian, erabilera %10,7koa da, lehen neurketa hartatik 2,5 puntu gorago. Araban, aldiz, Bizkaian eta Gipuzkoan baino trabatua goa da gorakako joera; azken neurketan %4,7ko erabilera jaso da, eta horrek esan nahi du 1989tik 2006ra 2,6 puntu egin duela gora. Nafarroan, hamazazpi urtetan erabilerak bere horretan dirau, eta bost neurketetan erabilera-indizea %6 ingurukoa da. Iparraldean³ euskararen erabilerak behera egin du: 2006ko indizea %6koa zen, lehen neurketakoa baino 0,5 puntu txikiagoa. 3. irudiko grafikoan eta taulan adierazi dira bilakaera-datuok.

3. irudia. Kale-erabileraren bilakaera herrialdeka, 1989-2006 (euskaraz, %)

³ Iparraldeko erabilera-portzentajea hiru lurraldeak batuta eman da.

2. taula. Kale-erabileraren bilakaera herrialdeka, 1989-2006 (euskaraz, %)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Ipar EHa
1989	3,9	8,1	23,3	6,5	
1993	4,2	9,6	23,9	7,5	6,5
1997	4,0	10,5	27,6	6,8	8,3
2001	4,2	10,7	29,5	6,0	7,6
2006	4,7	10,7	32,1	6,0	6,0

Adinaren araberako datuei erreparatuz gero, hizkuntza normalizazio-prozesu batean gerta daitekeen hurrenkerarik onena lortu da, alegia, haurrek egiten dute gehien, eta gero gazteek, helduek eta adinekoek ordena horretan. Beraz, zenbat eta gazteago, orduan eta gehiago egiten da euskaraz. 2006ko neurketa aurrekoekin konparatuz, haurren eta gazteen artean handitu da gehien erabilera (%19,7 eta %13,4), helduek ere hiru puntutun hobetu dute (%12,0) eta adinekoek etengabeko jaitsieran jarraitzen dute (%10,6).

2006ko datuen analisitik beste ondorio hauek ere azpimarratzekoak dira:

- Haurren presentziak nabarmen eragiten du euskararen erabileran, hau da, elkarrizketetan haurrak tarteko direnean euskara gehiago erabiltzen da haurrik ez dagoenean baino. Dena dela, hiriburuetan eragin hori ahulagoa izan da 2006an, 2001ean baino.
- Sexuaren araberako emaitzei dagokienez, Hego Euskal Herriko hiriburuetan (gainontzeko eremuetarako ez dugu lagin nahikorik) emakumezkoek gizonenak baino erabilera-maila altuagoak izan dituzte.
- Oro har, zonalde linguistiko guztietan erabilerak gora egin du, batez ere zonalde euskaldunenetan, hau da, ezagutza %75-100 bitartekoa den zonaldeetan.

4. Gasteizko erabilera-datuak, 1989tik 2011ra

Aurreko atalean hamazazpi urteko bilakaera erakutsi digute 2006a bitarteko datuek. Azken bost urteetako erabilera-indizeak laster argitaratuko

dira, eta interesgarria izango da aurretik deskribatu dugun bilakaera hori mantentzen den edo joera-aldaketarik badagoen jakitea.

Azken bosturtekoari dagozkion Gasteizko datuak bai, horiek analizatu ahal izango ditugu. Kontuan izan behar dugu, gainera, Gasteizko joerak Arabakoa guztiz baldintzatzen duela, populazioaren hiru laurdena Gasteizen bizi delako. Azter ditzagun, beraz, Gasteizen 1989tik hona jaso ditugun erabilera-datuak.

Lehenik eta behin, 2011ko azken neurketaren landa-lanaren berezitasunak deskribatuko dugu:

- Gasteizen hogeita bat gune edo zonalde neurtu dira: Abetxuko, Adurtza, Alde Zaharra, Aranbide, Arana, Gazalbide, Errota, Arriaga-Lakua, Zaramaga, Zentroaldea, San Martin, Sansomendi, Txagorritxu, Irubide, El Pilar, Aranbizkarra, Ariznabarra, Lakua, Judimendi, Zabalzana eta Salburua (azken bi hauek edizio honetan neurtu dira lehenengo aldiz).
- Gune gehienetan ibilbide bakarrean egiten dira neurketak, baina badi-
ra ibilbide bat baino gehiago dituzten zonaldeak ere, adibidez, Alde Zaharra edo Txagorritxu.
- Orotara Gasteizen 28.142 pertsona behatu dira, eta 13.219 elkarrizke-
ta. Lagina eta emaitzen adierazgarritasuna (akats-tartea) kalkulatzeko erabili dugun eredu matematikoaren arabera, akats-tartea +0,9koa da lagin osoarentzat, %95eko konfiantza mailan.

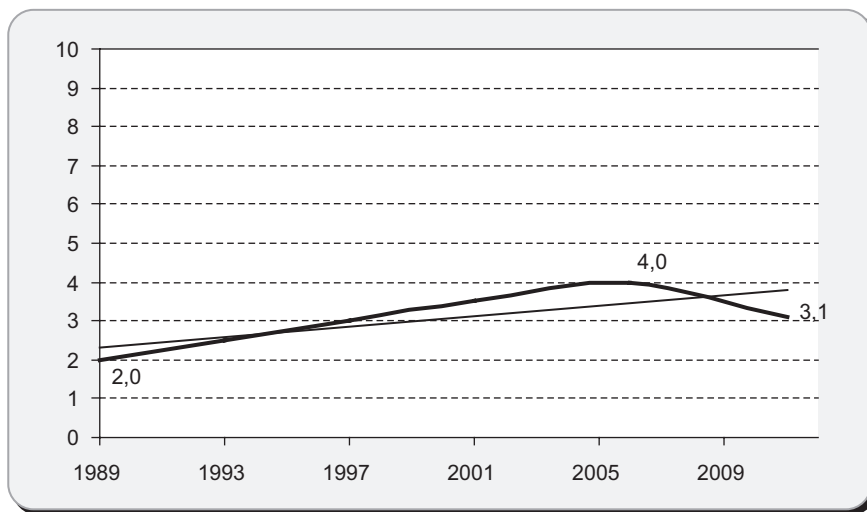
2011n Gasteizen ehun hiztunetatik hiru (%3,1) entzun ditugu euskaraz. Bilbon ere kopuru bera dugu (%3,2). Iruñean zertxobait gutxiago, %2,7. Eta Donostian ehun hiztunetatik hamasei entzun ditugu euskaraz (%15,9).

Erabileraren bilakaera

Euskararen erabileraren bilakaera aztertzen badugu Gasteizen, 1989tik hona erabilera %2,0 izatetik %3,1 izatera pasa da; beraz, hogeita bi urtetan puntu bat igo da. 2006an %4ko erabilera jaso genuen, gorakako joera baten adierazle izan zitekeena, baina 2011ko datuak aurreko neurketako (2001) indizera eraman gaitu. Kontuan izanda Gasteizen akats-tartea 0,9koa dela,

2006an jasotako puntu bateko igoera apal hori akats-tartearen barruan koka dezakegu. Beraz, 1989tik honako bilakaerari erreparatuta, Gasteizen hogeita bi urtetan erabilera %3 inguruan dagoela esan dezakegu, gorabehera esanguratsurik gabe. 4. irudiak erakusten du grafikoki bilakaera hori.

4. irudia. Kale-erabileraren bilakaera Gasteizen, 1989-2011 (euskaraz, %)

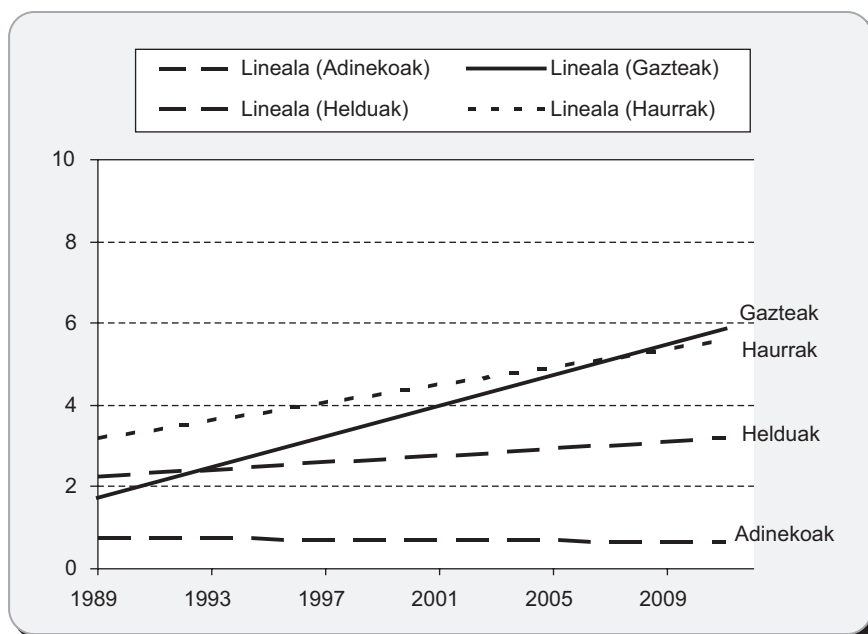
Erabilera, gutxi gorabehera, bere horretan dago azken hogeita bi urteotan. Aldiz, elebidunen kopuruak gora egin du, baina euskaraz hitz egiteko gai diren gasteiztarren igoerak ez du bere horretan ahozko kale-erabileran eraginik izan. Esan behar da elebidunen igoera batez ere belaunaldi gazteenetan gertatu dela. Azter dezagun, bada, zein izan den erabileraren bilakaera biztanleen adinaren arabera.

Adin-taldeak

Lau taldetan banatzen dira hiztunak: 2-14 urte bitartekoak, haurrak; 15-24 bitartekoak, gazteak; 25-64 bitartekoak, helduak, eta 65 urtetik gorakoak, adinekoak.

5. irudian ikus dezakegu gazteen adin-taldean gertatu dela gorakadarik handiena, 3,2 puntukoa: 1989an erabilera %2,0 zen eta 2011n %5,2 izan da. Haurren adin-taldean puntu bateko igoera izan dugu: %4,2tik %5,3ko erabilerara pasa da. Helduen eta adinekoen taldean erabilerak ez du ez gora ez behera egin, hurrenez hurren %2,6 eta %0,9 inguruan dago erabilera hogoita bi urte hauetan.

5. irudia. Kale-erabileraren bilakaera adin-taldeka Gasteizen, 1989-2011 (euskaraz, %)⁴

⁴ Irudiko grafikoan bilakaeraren joera-marra lineala adierazi da. Sei neurketetako datuen tendentzia islatu da, eta datu zehatzak irudiko taulan jaso dira.

3. taula. Kale-erabileraren bilakaera adin-taldeka Gasteizen, 1989-2011 (euskaraz, %)

	Haurrak	Gazteak	Helduak	Adinekoak
1989	2,7	2,0	2,0	0,7
1993	4,2	2,0	2,6	0,9
1997	4,6	3,4	2,4	0,9
2001	3,5	3,4	2,9	0,3
2006	5,8	6,3	3,7	0,6
2011	5,3	5,2	2,6	0,8

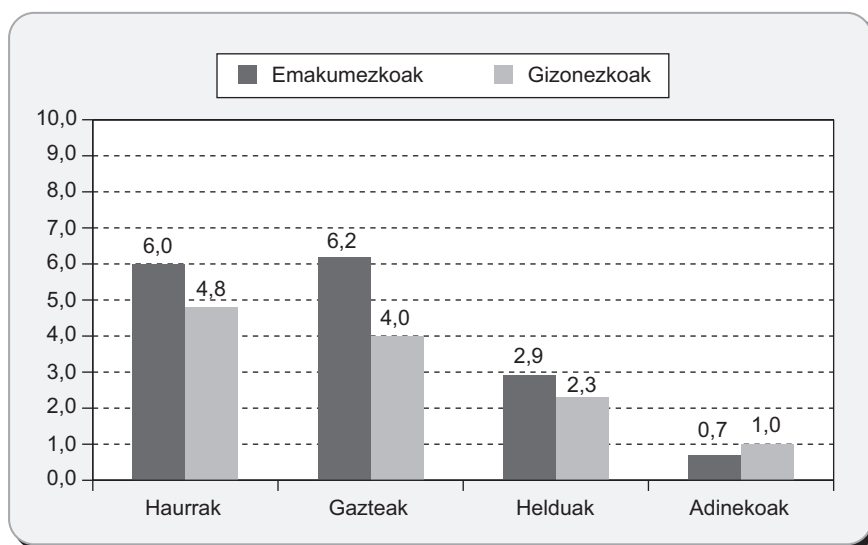
Haurren eta gazteen erabileran gertatu den igoerak ez du erabilera orokorrean eragin handirik izan, 25 urte bitartekoak biztanleria osoaren %21 besterik ez baitira. Baina, garrantzitsua da haurren eta gazteen erabilera batez bestekoaren gainetik egotea eta belaunaldi gazteenetan igoera gertatzea. Mezu baikor honi datu ilun bat ere gehitu behar diogu, ordea: 2006tik hona haurren eta gazteen erabilerak apur bat behera egin du. Neurketan sumatu dugunez, eta beste zenbait fenomeno sozialetan ere igarri denez (adibidez, alkoholaren kontsumoan edo sexu-harremanetan), joera goiztiarra areagotzen ari da; alegia, gurera etorrira, badirudi geroz eta lehenago egiten zaiola uko euskarari komunikazio-hizkuntza gisa, eta haur-gazte txoek lehenago egiten dutela erdararako jautzia. Lehen hamalau-hamabost urterekin egiten bazen erdararako hautua (gazteen adin-taldean), gaur egun jauzi hori hamar-hamaika urterekin antzematen da (haurren adin-taldean).

Sexua

Sexuari dagokionean, oro har, emakumezkoek gehiago egiten dute euskaraz gizonzkoek baino (%0,6 gehiago). Alde hori ez da oso esanguratsua, ordea. Datuen arabera, interesgarriagoa da sexuaren aldagaia adin-taldeka

aztertzea. Haur, gazte eta helduen artean emakumezkoek gizonzkoek baino gehiago hitz egiten dute euskaraz; adinekoen artean, aldiz, gizonzkoek zertxobait gehiago. Alde nabarmenena haurrengan eta gazteengan jaso dugu. 6. irudian ikus daiteke adin-talde bakoitzaren erabilera-maila sexuaren arabera.

6. irudia. Kale-erabilera adin-taldeka eta sexuaren arabera Gasteizen, 2011 (euskaraz, %)

Nabarmentzekoa da joera hori Hegoaldeko lau hiriburuetan⁵ gertatzen dela; alegia, Donostian, Bilbon eta Iruñean ere adin-talde guztietan emakumezkoek gizonzkoek baino zertxobait gehiago hitz egiten dute euskaraz, adinekoen adin-taldean izan ezik. Baina, Gasteizen bi sexuen arteko aldea handiagoa da beste hiriburuetan baino, batez ere haurren eta gazteen adin-taldean.

⁵ Iparraldeko hiriburuetan ez dugu nahikoa elkarriketa behatu, adin-taldeka eta sexuaren arabera erabilera-datu sendoak izateko.

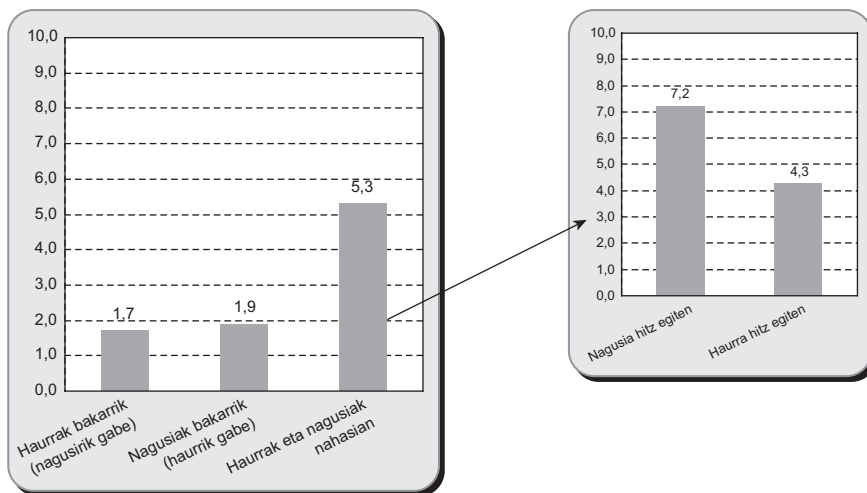
Haurren presentzia

Lehen ere aipatu dugu haurren presentziak baldintzatu egiten duela solaskideen arteko hizkuntza-hautua. 2011ko Gasteizko datuek baieztapen hori berresteko aukera eman digute.

Hiru kategorია nagusitan bereizi ditugu solas-taldeak: haurrak baizik ez daudenekoak, nagusiak baizik ez daudenekoak (nagusitzat hartzen dira gazteak, helduak nahiz adinekoak), eta haurrak eta nagusiak nahasturik daudenekoak.

Joera nagusia hauxe da: haurrak bakarrik (nagusirik gabe) edo nagusiak bakarrik (haurrik gabe) ari direnean, erdarara jotzen dute batzuek zein besteek nagusiki. Haurrak bakarrik egonda, %1,7koa izan da euskararen erabilera eta nagusiak bakarrik egonda, %1,9koa. Bi kasuetan datuak erabilera orokorraren batez bestekoaren azpitik daude (%3,1).

7. irudia. Kale-erabilera haurren presentziaren arabera Gasteizen, 2011 (euskaraz, %)

Haurrak eta nagusiak elkarrizketa bereko partaide direnean, aldiz, erabilerara %5,3raino igotzen da. Elkarrizketa hauetan, nagusiek hitz egiten dutenean erabilera %7,2 da, eta haurrak ari direnean %4,3.

Alde esanguratsuak aurkitu ditugu, hortaz, euskararen erabileran solas-taldearen osaeraren arabera. Azpimarratzekoa da gure ikerketan aztertutako aldagai guztien artean haurren presentzia dugula, alde handiarekin gainera, aldagairik diskriminatzaileena, hau da, herritarren hizkuntza-portaeran gehien eragiten duena.

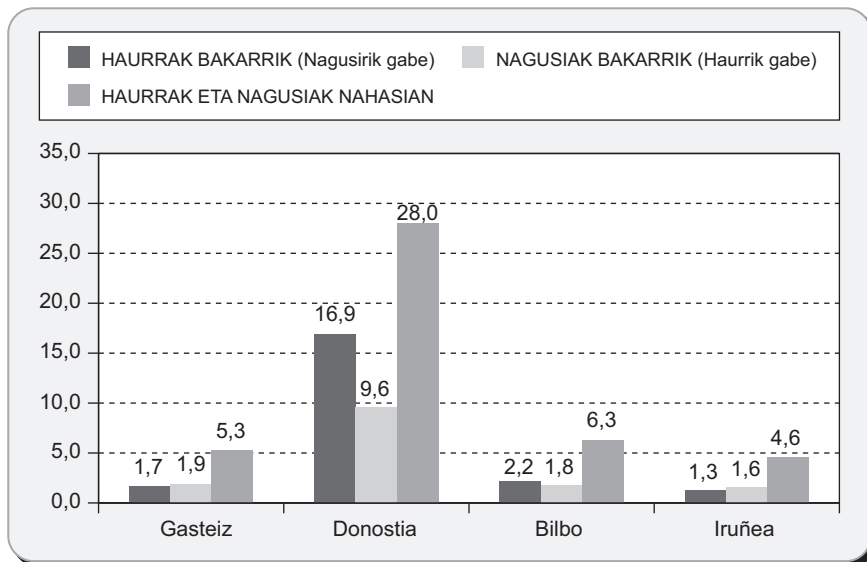
Bai hurrek bai nagusiek, bakarrik daudenean, erdarara jotzeko duten joera horren atzean, besteak beste, arrazoi pragmatikoak egon daitezke. Gasteizko euskaldun gehienak (haur zein nagusi) gaztelaniaz hobeto moldatuko dira ziur aski euskaraz baino, alegia, errazago eta egokiago komunikatzen dira gaztelaniaz. Salbuespenak salbuespen, horixe izango da euren hautu praktikoa gehien-gehienetan. beraz, zeharka bada ere, hizkuntza-gaitasunean ahulgune bat dagoela adieraziko ligukete datu horiek.

Bestalde, haurrak eta nagusiak elkarrekin daudenean euskarak hartzen duen presentzia handiagoan beste funtzio eta motibazio batzuk badirela adierazten du. Nolabait, Gasteizko euskaldunek belaunaldi berriei euskara transmititzeko duten gogoaren eta konpromisoaren adierazgarri izan daitezke datuok. Izan ere, nagusi horietako gehienei hurrekin ere gaztelaniaz aritzea errazagoa litzaieke, baina euskararen aldeko hautua egiten dute egunerokoan.

Haurrak eta nagusiak elkarrekin egon edo ez, alde handia antzematen da euskararen erabileran, baina ez Gasteizen bakarrik. Euskal Herri osoko ezaugarria da hori (ikus 8. irudia). Bereziki adierazgarria da alde hori euskarak nabarmen atzera egin, eta berreskuratze-lanetan ari diren inguruetan. Habitat soziolinguistiko horietako euskaldunek, oro har, badute ondorengoei euskara transmititzeko borondatea, eta ahaleginak egiten dituzte horretan, euren seme-alabei (eta gainerako hurrei) euskaraz eginez. Praktikoki, ordea, errazagoa zaie gaztelaniaz jardutea, eta halaxe egiten dute gehienek nagusien arteko elkarrizketetan. Inguru horietako haur euskaldunek ere euskaraz jarduteko gaitasun mugatuagoa dute. Horrez gain, euren gurasoen eredutik ere ikasten dute (euskaraz jakin bai, baina askotan gaz-

telaniaz jardun), eta euren artean daudenean, haur euskaldunek ere gaztelaniara jotzen dute, nagusiki.

8. irudia. Kale-erabilera haurren presentziaren arabera Hegoaldeko hiriburuetan, 2011 (euskaraz, %)

Beste hizkuntzak

Amaitzeko, euskara edo gaztelania ez diren beste hizkuntzen erabilera ere behatu dugu, eta emaitza oso interesgarriak jaso ditugu. 2011ko neurketaren arabera, beste hizkuntzen erabilera %5ekoa da. Duela bost urte jasotako erabilera bikoiztu egin da beste hizkuntzei dagokienean; 2006an %2,5ekoa izan baitzen. Deigarria da 2011n beste hizkuntzen erabilera euskararena baino altuagoa dela Gasteizen.

Euskara edo gaztelania ez diren beste hizkuntzetako hiztunak helduak eta gizonezkoak dira, batez ere. Bost urtetik hona, dena den, beste hizkuntzen erabilera gehien igotzen den adin-taldea gazteena izan da.

Oraintsu arte uste zen etorkinen presentziak hizkuntza-ohituren aldaketa sakon bat ekar zezakeela, baina krisi ekonomikoaren eraginez etorkinen fluxua eten baita, ikuskizun dago zer-nolako bilakaera izango duen beste hizkuntzen erabilerak.

5. Ondorioak

Artikulu honetan Euskararen Kale-Erabileraren neurtzeko erabiltzen den metodologiaren ezaugarri nagusiak aurkeztu dira.

Dagoeneko badira hogeita bi urte erabileraren datuak jasotzen hasi zirenetik Euskal Herriko geografiaren luze-zabalean. 2011n jaso dira azkenekoz erabileraren datuak. Zoritxarrez, oraindik ez da azken datu horien lanketa estatistikoa burutu. Alabaina, Hego Euskal Herriko hiriburuetakoz zenbait datu ekarri dugu hona, bereziki arreta jarritz Gasteiz dagozkion datuetan. Hiru aldagai nagusiren arabera aurkeztu ditugu erabileraren datuak: adina, sexua eta haurren presentzia.

Esan dezakegu Gasteizko erabileraren orokorrean ez dela gorabehera handirik antzeman 1989tik hona. Bertako euskaldunen kopurua aintzat hartuta, bistakoa da urruti dagoela %30eko mugatik, eta, erabileraren eta gaitasunaren korrelazioek diotenez, zaila da atalase horretatik beherako herrietan erabilerak gorakada handirik izatea. Horrelakoetan ez da aski oinarririk aurkitzen harreman-sareak euskaraz egiteko eta zabaltzeko. Zailtasun horretan legoke arrazoi bat erabileraren emendatze trabatua justifikatzeko.

Arazo kuantitatibo horri gehitu behar zaio, gainera, hiztunen gaitasun kualitatiboak eragindako zailtasuna. Nahiz euskaraz nolabaiteko gaitasuna lortu, eta ondorioz euskaldunen kopuruak gora egin, hiztun horien komunikazio-hizkuntza berezkoa eta naturala erdara da gehienetan. Horra hor bigarren arrazoi bat euskararen erabilera haztea eragozten duena.

6. Eskerrak

Euskararen Kale-Erabileraren VI. Neurketa aurrera eramanez ahal izateko ezinbestekoa izan da Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikaren Sailburuor-

detzaren, Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru-Aldundien eta hainbat udalen laguntza.

7. Bibliografia

ALVAREZ ENPARANTZA, J. L., TXILLARDEGI, 2001. *Hacia una Socio-Lingüística Matemática*. Donostia: Euskal Soziolinguistika Institutua Sortzen.

EUSKO JAURLARITZA, 2008. IV. *Inkesta Soziolinguistikoa*. Vitoria-Gasteiz.

SOZIOLINGUISTIKA KLUSTERRA, 1991. *BAT Soziolinguistika aldizkaria*, 3-4. Andoain.

———, 2002. *BAT Soziolinguistika aldizkaria*, 28. Andoain.

———, 2007. *BAT Soziolinguistika aldizkaria*, 64. Andoain.